

Tatjana Pregl Kobe

14. SLOVENSKI BIENALE ILUSTRACIJ

15. 11. 2021–31. 3. 2022

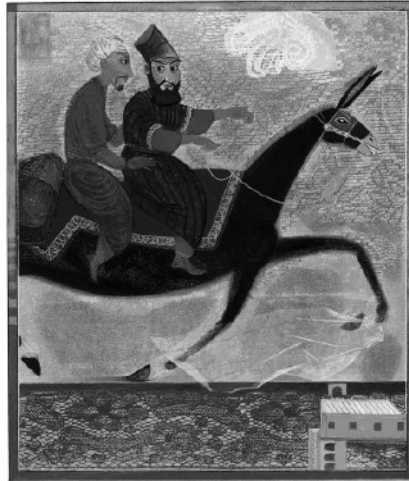
Cankarjev dom v Ljubljani že od leta 1993 kontinuirano organizira *Slovenski bienale ilustracije* skupaj z Zvezo društev slovenskih likovnih umetnikov (ZDSLJU). Ta likovna manifestacija tako že več kot četrto stoletje združuje starejše in mlajše generacije umetnikov ilustratorjev ter njihove najboljše dosežke potrjuje z nagrado, plaketami in priznanji Hinka Smrekarja. Bienalna razstava ohranja ustvarjalno moč slovenske ilustracije in razkriva njeno odličnost z najrazličnejšimi avtorskimi poetikami, hkrati pa spremlja nove likovne izraze, rešitve in tehnike, saj umetniki ves čas prenavljajo slikarske tehnike, uvajajo elemente filma, stripa, animiranega filma, elektronskih medijev in drugih sodobnih tehnologij.

Ilustracija ni zanemarjena ali spregledana likovna zvrst. V svetu je vse bolj cenjena, tudi produkcija je velika. Pred vsakim bienalom je veliko ilustratorjev, ki želijo razstavljati. Žirija 14. slovenskega bienala ilustracije je aprila 2021 pregledala 126 prijavljenih ilustratorskih projektov in na razstavo uvrstila 81 avtorjev, kar je največ doslej. Konec oktobra je žirija med prijavljenimi deli izbrala (poleg nagradenjca za življenjsko delo, akademskega slikarja, ilustratorja Daniela Demšarja, ki je bil izbran in objavljen že prej) še 13 nagrad. Žirijo za izbor razstavljenih del in odločitev o nagradah na 14. SBI so sestavljali: Tatjana Pregl Kobe (predsednica), Petra Černe Oven, Silvan Omerzu, Zvonko Čoh in Nina Pirnat Spahić (kot stalna organizacijska članica žirije).

Nagrado Hinka Smrekarja za življenjsko delo je prejel Daniel Demšar. Zaradi obsežnega in kakovostnega ilustratorskega opusa, inovativnosti pri iskanju novih tehnoloških procesov tiskanja na papir ter brisanja meje med ilustracijo in sliko, predvsem pa zaradi globokih sledi, ki jih pušča za sabo v svetu knjižne avtorske ilustracije.

Akademski slikar, ilustrator in lutkar Danijel Demšar (1954) je leta 1979 diplomiral na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Po nekaj letih pedagoškega dela se je kot svobodni umetnik povsem posvetil knjižnim ilustracijam, grafikam in delu za lutkovno gledališče. Sodi med ilustratorje z zelo dolgo delovno dobo in desetimi knjig v svoji bibliografiji. Njegove ilustracije bogatijo reviji *Cicido* in *Ciciban*, likovno opremlja tudi šolske učbenike. Prejel je nekaj pomembnih nagrad, med njimi: 1984 – Levstikova nagrada za ilustracije v knjigah *Kuža Luža* Leopolda Suhodolčana, *Mama žaba in žabčki* Gvida Tartalje in *Kužmucke* Marjete Novak; 1993 – plaketa Hinka Smrekarja; 1997 – priznanje Hinka Smrekarja; 2010 – nagrada Hinka Smrekarja; 2013 – Levstikova nagrada za življenjsko delo; 2012 – častna lista Mednarodne zveze za mladinsko književnost (IBBY) za ilustracije v pesniški zbirki

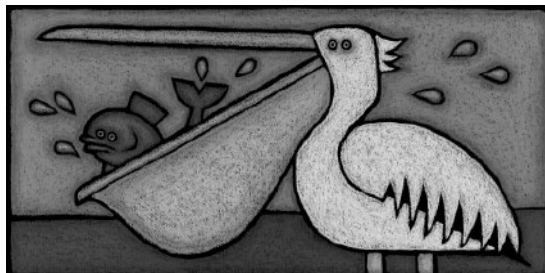
Roža v srcu Bine Štampe Žmavc; in 2021 – nagrada Hinka Smrekarja za življenjsko delo. Je raziskovalec, ki je menjal veliko pristopov. »Od hipnih, do preišljenih, za katere moraš biti zbran,« pravi. »Pri teh sem naprej naredil skico. Zelo me je zanimalo samo vstopanje v slikovno površino, ker gre za različne izkušnje.«

Daniel Demšar: ilustracija *Šamardalov zaklad* (pravljicična pripovedka iz Tisoč in ene noči), Založba Mladinska knjiga, zbirka Deteljica, 1997.

Od začetka pri ilustriranju prisega na papir, ki je zanj najustrežnejši nosilec za likovno izražanje najrazličnejših tem. Ilustriranje, pretanjeno in natančno likovno ustvarjanje, ki od avtorja zahteva predanost predloženemu besedilu, po drugi strani pa mu sčasoma odpre neverjetne prostore, ki jih lahko izpolni le umetnikova likovna domišljija, je umetniku eden izmed temeljnih izzivov. Vse knjige z njegovimi ilustracijami pričajo o pretanjenem pripovedovalcu zgodb, ki namesto besed uporablja likovni medij. Kot nagrajenec za življenjsko delo je na razstavi obsežno predstavljen zunaj tekmovalnega dela bienala z izborom ilustracij in knjig.

Nagrado Hinka Smrekarja je za ilustracije v avtorski slikanici *Ptiči?!*, ki jo je leta 2019 v zbirki Žlabudron izdala Založba Mladinske knjige (Ljubljana), prejela **Lila Prap**. Likovni izraz Lile Prap, ustvarjen s suhimi pasteli na temno, večinoma črno podlago, je na prvi pogled prepoznaven. Pri njenem domišljijem in ustvarjalnem pristopu, pri čemer se avtorica približuje logiki svojega (najmlajšega) občinstva, gre za dojemanje na ravni intuitivnih vtisov celote.

Otrok že v predbralnem obdobju lahko te ilustracije dojame, jih začuti in posvoji. Nazorno berljive barvne ploskve so med seboj jasno razmejene, se ne stikajo in ne prekrivajo, značilen je tudi vselej uporabljen črni rob ob naslikanih podobah. Pastelne barve so na črni podlagi intenzivnejše, izrazito sijoče. Poslikane površine, ki jo prepredajo majhne temne pike, imajo prepoznavno površinsko strukturo, kar omogoča (tudi) hrapavost podlage. Kot v dosedanem, v svetu že desetletja priznanem delovanju je tudi v ilustracijah za slikanico *Ptiči?!* jasno razpoznaven njen poenostavljen in z znakovnimi diagrami elegantno prečiščen slog. Živali v tej (tudi tokrat z lastnim besedilom obogateni slikanici) so prijazne nosilke pripovedi. Risbe v slikanici so brez iluzijske globine, vabijo zgolj s ploskovitimi likovnimi učinkovinami ter duhovitimi in estetsko v obrobja vnesenimi kratkimi besedili. Barve so podane ploskovno, vsaka je na slikovno podlago enakomerno nanesena. Značilna je mehka površin, ki pa kljub temu ne delujejo medlo, temveč so v osrčju vsake posamezne barve podobe očarljivo razgibane. V svetu, nasičenem s podobami dvomljive umetniške vrednosti, ki jih posredujejo sodobni komunikacijski mediji, je za dovtetne otroške duše izredno dragocena priložnost stika z zelo kakovostnimi ilustriranimi knjigami, kot so njene slikanice.

Plaketo Hinka Smrekarja je za ilustracije v knjigi *Jež in samotni občutek* nizozemskega pisatelja Toona Tellegena, ki jo je leta 2020 izdala Založba Mladinska knjiga (Ljubljana), prejela **Ana Zavadlav**. S prepričljivo likovno govorico Ana Zavadlav že desetletja ustvarja barvne ilustracije za otroke, ki hudomušno vznikajo na krilih njene domišljije. Včasih, ko išče različne likovne rešitve in kombinacije, s katerimi postopno sestavlja prizore, je njen pristop bolj razumski, drugič bolj neposreden in spontan. Prav osvežujoče drugačne so njene mojstrske črno-bele ilustracije, ki prepletajo strani obeh knjig nizozemskega pisatelja Toona Tellegena.

Oba junaka, črička in ježa, je narisala podobno, v črno-beli tehniki z ogljem. Z dodanimi prizori iz narave je podkrepila samotno občutje tako, da je iz podzavesti tihotapila spontane linije, in pisateljevo poetično simboliko še posebej rahločutno približala bralcem.

Plaketo Hinka Smrekarja je za ilustracije slikanice *Rajski vrt: Zgodba o Sloveniji nemške zbirateljice ljudskega slovstva Erike Eichenseer*, ki jo je leta 2021 izdala Založba Miš (Dob pri Domžalah), prejel **Peter Škerl**. Za vsako pravljičico, zgodbo

ali pesem ima ilustrator Peter Škerl svoj slikarski odgovor, vedno pravljichen in resničen obenem, vselej dopolnjen s posebej dognanimi in ubranimi barvnimi odtenci. Nezgrešljivo samosvoj slog dopolnjuje včasih preprosta, drugič zapletena likovna (slikarska, risarska, mešana) tehnika, ki nikoli ne privede do nerazumljive upodobitve besedila. Ilustrator vselej uporablja tista orodja in tiste likovne prijeme, ki sodijo k besedilu, za katero nastanejo. Inovativne so tudi barvno harmonične ilustracije o bogu, ki mu je nadel povsem samosvojo izvirno podobo. Z veččino ustvarjene krhke slikarske kompozicije simbolno prepričljivo nagovarjajo gledalca dvojezične slovensko-angleške slikanice *Rajski vrt*.

Priznanje Hinka Smrekarja za ilustracije v knjigi *Sr(e)čna dežela* ob pesmih Zvezdane Majhen, ki jo je leta 2015 izdala Založba Ajda (Murska Sobota)j je prejela **Mojca Cerjak**. Z akvarelno izbrano barvno paletto tke Mojca Cerjak lastne domišljjske pripovedi ob verzih pesnice, s katero sta že dolgo ustvarjalno povezani.

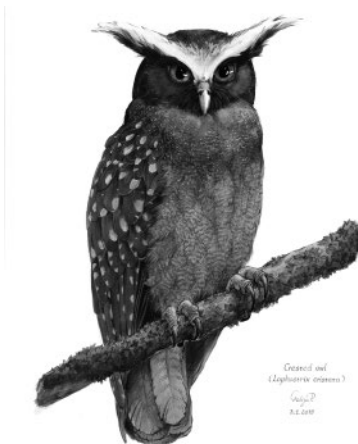
Njen, tokrat poetično modro obarvani svet predstavlja naravno okolje in malega bralca (skupaj z verzi) nežno opominja, da moramo zanj poskrbeti, ilustracije, v katerih bolj sledi namigu kot smislu pesmi, predstavljajo njene miniaturne pravljичne svetove, saj se v nekatere izmed njih pritihotapi zgodba, ki ni le vizualni prevod pesmi, ob kateri je nastala.

Priznanje Hinka Smrekarja za digitalno ilustracijo *Prvi koraki*, nastalo leta 2020, je prejel **Matija Medved**. Zdi se, da ilustrator, ki je že med študijem veljal za kakovostnega in drznega risarja, verjetno najbolj po svojem značilnem spontanem slogu – z nežnimi, majhnimi in nevsiljivimi podobami je nato ilustriral odmevno posthumno izdajo poezije Toneta Pavčka *Domu in rodu* (2015), znova preseneča.

A le na videz. Njegova nova vizualna pustolovščina resda spominja na tehniko pointilizma, ki se s strukturiranjem barvnih točk šele v gledalčevem pogledu poveže v podobo, a osrčje izvirne digitalne živobarvne podobe je osebna, intimno nežna izpoved. Njegova zgodba.

Priznanje Hinka Smrekarja za poljudnoznanstveno ilustracijo je prejela **Lidija Plestenjak** za ilustracijo *Crested Owl* (*Lophotrix cristata*), izvornik je nastal leta 2019. Mlada ilustratorica se preizkuša na področju, ki kaže resničnost, a kot selekcioniran prikaz informacij, za katere želimo, da jih gledalec razume in si z njimi širi svoje poznavanje. Pri tem izkorišča zakone estetike in pravila likovne teorije. Znanstvene ilustracije, ki prečijo umetnost in znanost, podobe živali (kot je podoba sove), vedno znova prikažejo kot čudeže narave.

Posebno pohvalo za ilustracije ob besedilu Milana Dekleve v knjigi *Mala Alma na veliki poti*, ki jo je leta 2020 v zbirki Velike slikanice izdala Založba Mladinska knjiga (Ljubljana), je prejela **Huiqin Wang**. Slikarska je povezovalka kitajske in slovenske kulture, kar je doslej uspešno realizirala tudi v nekaterih dvojezičnih avtorskih slikanicah. V slovensko-kitajski slikanici *Mala Alma na veliki poti* po lastni idejni zasnovi še posebej osvetljuje povezave svetovne popotnice Alme M. Karlin s Kitajsko in odstira njene zgodovinske dosežke medkulturnih povezav.

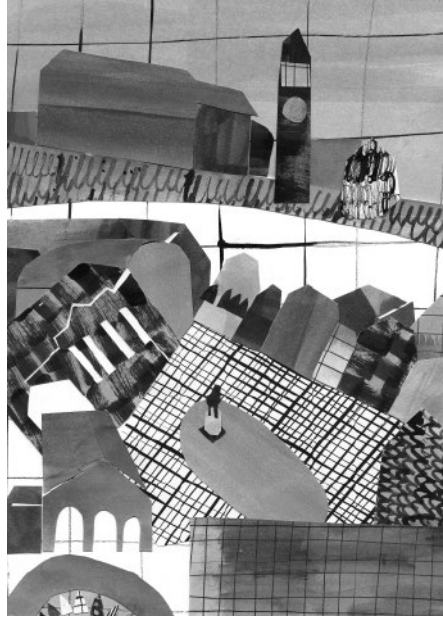
Za izvirne ilustracije praviloma večjih dimenzij je kot vselej uporabila stare tehnike slikanja s čopiči na poseben papir, na katerem popravki niso mogoči.

Posebno priznanje za mladega ustvarjalca je prejel **Jure Brglez** za digitalno ilustracijo *Čapljina pečenka* (Lahkonočnice), ki je bila leta 2020 ustvarjena kot naslovna ilustracija za A1. V delih tega ilustratorja mlajše generacije se zrcali pristna zvedavost do vsega novega. Njegove digitalne ilustracije za *Čapljino pečenko* so del izvirnega projekta *Lahkonočnice* po naročilu A1.

Čaplja, česen, čebula, čili in drugi izgovori za logopedsko večerno telovadbo ob pravljicah z Brglezovim digitalnim plastenjem oživijo v sveži in sodobni interpretaciji. Podobe navdušijo s skritimi detajli, nepričakovanimi barvami, izvirnostjo v teksturah in ob spogledovanju s ponavljajočimi se vzorci.

Posebno pohvalo po izbiri člana žirije Silvana Omerzuja je prejela **Ana Maraž** za ilustracije ob besedilu pisatelja Mateta Dolenca v knjigi *Kako dolg je čas*, ki jo je leta 2019 izdala Založba Beletrina (Ljubljana). Monokromne ilustracije Ane Maraž so bolj malo podobne resničnosti, nekoliko odstopajoče od konkretne besedne predloge, močno stilizirane in puščajo mlademu bralcu svobodno pot za domišljjsko sooblikovanje podobe pisateljevih junakov. Zanja je preprostost zelo pomembna in vztrajno išče vedno nove poti vanjo. Njene ploskovite likovne rešitve, v katerih lahko z minimalističnimi rešitvami suvereno pove največ, so sveže, njene podobe v tehniki kolaža in tuša dihajo na belini papirja.

Posebno pohvalo po izbiri člana žirije Zvonka Čoha je prejela **Maja Šubic** za ilustracije romana pisatelja Ivana Tavčarja v knjigi *Visoška kronika: Dramatizacija v poljanskem narečju – Andrej Šubic*, ki jo je leta 2020 izdala Založba Modrijan (Gorenja vas – Poljane). Ob stoletnici prve objave je izšel izvirni roman *Visoška kronika* z desetimi celostranskimi ilustracijami Maje Šubic. V belino vsake podobe so z značilnim kolažiranjem duhovito umeščeni emblematični elementi pripovedi, kot so beneški cekin in samokres, zadovoljni pujsi in grad, žebelj, igla in oster kamen. Razen podobe Visokega se prizori ne izgublajo v nazornem ilustriranju pripovedi, medtem ko odsotnost figur duhovito blaži izvirno navzoča figurica hudiča.

Posebno pohvalo po izbiri članice žirije Petre Černe Oven je prejela Andreja Gregorič za ilustracijo *Mestno življenje III*, ki je leta 2020 nastala v mešani tehniki in kolažu.

Alenka Gregorič v svojih kolažnih ilustracijah prikazuje mestne ulice Ljubljane, pa tudi hiše in trge nekaterih drugih starih mest. S svojimi idejami ohranja spomin na nekaj, kar je lahko tudi naš skupni kolektivni spomin. Njena dela obravnavajo temo urbanega v kombinaciji z intimno poetiko avtorice, ki je pogosto obarvana s humorjem in igrivostjo. Je mala kradljivka drobnih trenutkov, ki se še vedno čudi stvarjem okrog sebe in vidi detajle, ki jih večina nikoli ne opazi.

Posebno pohvalo po izbiri predsednice žirije Tatjane Pregl Kobe je prejela Eva Mlinar za ilustracije ob besedilu Eve Mahkovic v knjigi *Vinjete Straholjubca*, ki jo je leta 2019 izdal Zavod VigeVageKnjige (Ljubljana).

Ilustracije Eve Mlinar so nastale za inovativno zastavljeno knjigo kot skupen projekt z avtorico besedila, saj so besede in podobe v njuni knjigi enakovredno prepletene.

Izdelane so v mešani tehniki, večina pripada digitalnemu kolažu, največ fragmentov pa prihaja iz historičnih grafik in srednjeveških iluminiranih rokopisov. Izvirno groteskne, nadrealistične in duhovito sveže, a tu in tam skoraj strašljive kolažne ilustracije so namenjene potapljanju v ekscentrične vizualne pokrajine simbolov in podob.

Posebno pohvalo žirije za zamisel in izpeljavo projekta je prejela **Tamara Rimele** za ilustracije v knjigi *Sto dejstev o Prekmurju*, ki jo je leta 2019 izdal Pomurski muzej (Murska Sobota). Ilustracije Tamare Rimele v tehniki linoreza v kombinaciji z računalniško grafiko so polne pastoralno-nostalgičnega izraza, a piktogramsko abstrahirane. To jih postavlja v današnji čas, s čimer dosegajo svoj namen v knjigi *Sto dejstev o Prekmurju*. Podlaga za ilustracije je predano raziskovanje tematike, tudi obrtniških znanj. Premišljena uporaba barvne podlage, ljubezen do klasične grafične tehnike in usklajenost z oblikovalko Brigito Klajnšek so vodila v odličen izdelek.

* * *

Razstava ilustracij je dragocen prispevek k uveljavljanju ilustracije, ki je v svojem največjem segmentu otroške ilustracije nepogrešljiva pri sooblikovanju likovnega razumevanja mladih in najmlajših. Kot takšna je bistvena v vzgojni in izobraževalni vlogi, kjer kot slikovna govorica soustvarja človekovo zavest in likovno občutljivost. Ob razstavi je izšel tudi obsežen katalog, v katerem so objavljeni vsi udeleženci in nagrajenec za življenjsko delo. Vizualna podoba 14. slovenskega bienala ilustracij temelji na ilustraciji zadnjega prejemnika nagrade Hinka Smrekarja, Milana Eriča. Uvodno besedilo v katalogu z naslovom *Jajčna tempera, jotabajti in svet podob vmes* je prispevala umetnostna zgodovinarica in likovna kritičarka Petra Černe Oven. Besedilo za katalog o nagrajencu za življenjsko delo Danielu Demšarju z naslovom *Zabrisane meje med sliko in ilustracijo* je o umetniku zapisala umetnostna zgodovinarica Olga Butinar Čeh.

Za 14. Slovenski bienale ilustracij je bila koordinatorica Ilustratorske sekcije ZDSLUI ilustratorica Irena Majcen. Dosedanjo koordinatorico bienalnih razstav ilustracije v Cankarjevem domu Nino Pirnat Spahić, ki je tudi tokrat sodelovala pri pripravi in konceptu razstave ter bila tudi članica žirije, je v jesenskem delu priprav in pri organizaciji odprtja in podelitve nagrad in priznanj avtorjem zamenjala

Katarina Hergouth. Postavitev razstave je bila zaupana priznanima ilustratorjema Zvonku Čohu in Silvanu Omerziju.

Na razstavi se s svojimi ilustracijami predstavlja 81 izbranih slovenskih ilustratorjev – poleg samostojne predstavitve Daniela Demšarja: Natalija A. Lani, Eliza Atanasovska, Marta Bartolj, Jure Brglez, Suzi Bricelj, Mojca Cerjak, Matija Cipurič, Jure Engelsberger, Milan Erič, Bibi Erjavec, Črtomir Frelih, Martin Fujan, Andreja Gregorič, Vida Igličar, Teja Jalovec, Adriano Janežič, Nuša Jurjevič, Barbara Jurkovšek, Manica K. Musil, Maja Kastelic, Mateja Kavčič, Saša Kerkoš, Marko Kociper, Matej Kocjan-Koco, Anka Kočever, Matjaž Komel, Sara Koncilja, Polona Kosec, Ana Košir, Maša Kozjek, David Krančan, Kristina Krhin, Darka Križman, Polona Lovšin, Maja Lubi, Ana Lucija Šarič, Irena Majcen, Ana Maraž, Matija Medved, Ivan Mitrevski, Eva Mlinar, Dušan Muc, Marija Nabernik, Radko Oketič, Maša P. Žmitek, Andreja Peklar, Lidija Plestenjak, Maja Poljanc, Aleksander J. Potočnik, Lila Prap, Dona Pratnekar, Arjan Pregl, Marija Prelog, Tereza Prepadnik, Petra Preželj, Ana Razpotnik Donati, Irena Režek, Tamara Rimele, Gašper Rus, Liana Saje Wang, Luka Seme, Iztok Sitar, Alenka Spacal, Damijan Stepančič, Urška Stropnik Šonc, Hana Stupica, Matej Stupica, Igor Šinkovec, Peter Škerl, Andrej Štular, Maja Šubic, Kaja Urh, Ana Vičič, Žarko Vrezec, Huiqin Wang, Meta Wraber, Joanna Zajac Slapničar, Ana Zavadlav, Bori Zupančič, Jernej Žumer in Saša Žust.